

Asia: VN/2215/2025

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hankintatietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne vaikutusten arvioinnista?

Tavoite tehostaa julkisia hankintoja ja niiden vaikuttavuutta on kannatettava. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue katsoo kuitenkin, että hallituksen esitys hankintatietovarannosta ja siihen liittyvistä laeista tulisi luonnoksessa esitetyssä muodossaan johtamaan kohtuuttomaan julkisten organisaatioiden hallinnollisen työn määrän ja kustannusten kasvuun asetettuun tarpeeseen ja saavutettaviin hyötyihin nähden.

Vaikutukset tulisivat olemaan arvioitua laajemmat hyvinvointialueille ja näkemyksemme on, että vaikutusten arvioinnissa juuri hallinnollisen työn määrän kasvu ja hankintatietovarannon käyttöönottoon liittyvien kustannusten taso on arvioitu liian alhaiseksi ja tulisi huomioida tehtyä tarkastelua kattavammin. Myös vaihtoehtoisia nykyisiin tietopohjiin nojautuvia toteutustapoja tulisi arvioida kattavammin.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue katsoo, että kansallisen tietovarannon esitetyt velvoitteet ovat uusi tehtävä hyvinvointialueille, koska nykyinen sääntely velvollisuudesta toimittaa taloustietoja ei sisällä vastaavia velvoitteita. Aiheutuvat kustannukset tulee siten hallitusohjelman (s. 46 kirjaus) mukaisesti korvata täysimääräisesti. Hallituksen esityksessä arvioidut hankintayksiköille koituvat kustannushöydyt ovat oletuksiin perustuvia laskelmia, välillisinä toteutuvia ja arviomme mukaan ylimitoitettuja, joten niiden ei voida katsoa kompensoivan hankintayksiköille koituvia kustannuksia.

Esitetty toteutustapa aiheuttaa hyvinvointialueille ja muille soveltamisalan piiriin kuuluville organisaatioille tavoitteeseen nähden kohtuuttomia muutos- ja lisäkustannuksia raportointivelvoitteista johtuvan ostolaskujen käsittelyn ja hankintamenettelyn toteutuksen osalta. Esityksessä hallinnollisia kustannuksia pidetään vähäisinä, mikä ei voi pitää paikkaansa, koska ostolaskujen ja hankinta-asiakirjojen manuaalinen käsittely hankintayksiköissä lisääntyy

merkittävästi nykyisestä vaatien henkilöresurssia. Lisäksi hankintayksiköille koituu kustannuksia tietojärjestelmiin toteutettavista muutoksista, niiden ylläpitokustannuksista ja toimittajille esitettävistä lisävaateista laskutuksen osalta.

Kustannusten täsmällistä arviointia Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen osalta vaikeuttaa esityksen teknisten yksityiskohtien epäselvyys, koska lausuntopyyntö ei sisällä luonnoksia lakia alemman tason sääntelystä. Ostolaskujen sisältövaatimusten laajennukset aiheuttavat kuitenkin välttämättä muutuskustannuksia ja pysyvää olennaista lisätyötä paitsi raportointivelvollisille hankintayksiköille myös laskujen toimittajille.

Ostolaskujen raportointivaatimukset lähtevät olettamasta, että hyvinvointialueet vastaanottaisivat kaiken ostolaskuaineistonsa eurooppa-normin mukaisessa muodossa sähköisesti, sopimuskohtaisesti eikä luovutettavan ostolaskudatan tietoihin sisältyisi esimerkiksi salassa pidettäviä sote-palvelujen asiakastietoja. Tätä olettamusta ei ole riittävästi arvioitu.

Sopimus- ja kilpailutuskohtaisten laskujen vaatimus lisää laskumäärää ja kustannuksia, koska hyvinvointialueet tilaavat mm. hoitotarvikkeita yhdellä tilauksella useamman sopimuksen nojalla. Hyvinvointialueilla on myös merkittävässä määrin sellaisia palveluntuottajia, joilla ei ole valmiutta toimittaa laskujaan vaaditussa muodossa, mikä johtaa joko hintojen nousuun tai mahdollisesti jopa näiden toimittajien heikentyvään asemaan palveluntuottajien joukossa, millä olisi vaikutuksia markkinoiden elinvoimaisuudelle ja julkisten hankintojen houkuttelevuudelle uudistuksen tavoitteiden vastaisesti. Esityksessä ei ole riittävällä tavalla huomioitu yrityksille muutoksesta aiheutuvia kustannuksia ja seurannaisvaikutuksia tai kuultu yrityssektoria.

Esityksessä on todettu, että vastuu toimitettujen tietojen oikeellisuudesta on tietojen toimittajalla – eli hyvinvointialueella. Hyvinvointialueilla kuukaudessakin kertyvä ostolaskudata on merkittävän kokoinen, mikä vaikeuttaa luovutettavan aineiston tarkastamista. Hyvinvointialueen ostolaskudata sisältää salassa pidettäviä tietoja, joiden manuaalinen tarkastelu ja merkitseminen velvoitteiden mukaisesti tulee olemaan merkittävä asiatarkastusvaiheeseen kiinnittyvä lisätyövaihe. Raportoitavaksi vaadittujen tietojen yksityiskohtaisuus merkitsee väistämättä uhkaa siitä, että toimitettaviin aineistoihin sisältyy niihin kuulumattomia salassa pidettäviä ja arkaluonteisia tietoja esim. tuoterivitieto sote-palvelun vastaanottajasta. Esityksessä jää epäselväksi millaisin menetelmin valtiokonttori varmistaa arkaluonteisten tietojen käsittelyä ja millainen vastuu tietojen luovuttajalla on arkaluonteisten tietojen osalta. Esityksestä puuttuu kokonaan menettelytapa, jolla hankintatietovarantoon mahdollisesti päätnyt virheellinen tieto, esim. henkilötieto, korjataan.

Pidämme ostolaskujen tuoterivitietojen toimittamista osana ostolaskuaineistoa liian raskaana vaatimuksena tietovarannon tavoitteisiin nähden erityisesti, koska ko. tieto on tarkoitus lähtökohtaisesti salata. Tuoterivitasolla raportoitavien tietojen käyttötarkoitus ja hyödyt jäävät esityksessä epäselviksi aiheutuvaan työmäärään nähden. Ostoreskontratietojen toimittaminen esimerkiksi laskun perusteella tehtyjen tiliöintirivien tasolla tuoterivitietojen sijasta olisi

tarkoituksenmukaisempi vaihtoehto sekä arkaluonteisten tietojen käsittelyn että hallinnollisen työn määrän osalta palvellen kuitenkin tietovarannon käyttötarkoitusta.

Hankintayksiköille koituvan hallinnollisen työn määrää ja siten kustannuksia muutosvaiheessa kohtuullistaisi edellä esitetyn lisäksi se, että kilpailutustunniste vaadittaisiin lisättäväksi vasta hankintatietovarantolain voimaantulon jälkeen solmittaviin sopimuksiin liittyviin ostolaskuihin.

Esitykseen sisältyviin määrä- ja siirtymäaikoihin on mahdotonta ottaa täsmällisesti kantaa, koska tarkat määritykset ja ostolaskudatan sisältövaatimukset eivät käy esityksestä ilmi. Tarkemmat määritykset eivät saa jäädä avonaiseksi lain voimaantulessa, jotta toteutukset siirtymäajassa ylipäättään mahdollistuvat. Samanaikaisesti (lain voimaantulessa) tulee olla selvillä myös hyvinvointialueille muutoksen johdosta maksettavien korvausten taso ja aikataulu.

2. Huomionne ehdotetusta hankintatietovarantolaista ja sen perusteluista?

Lausunto kokonaisuudessaan kohdassa 1.

3. Huomionne ehdotetuista muutoksista julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin ja vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin sekä edellä mainittujen lakien perusteluista?

Lausunto kokonaisuudessaan kohdassa 1.

4. Huomionne ehdotetuista muutoksista Valtiokonttorista annettuun lakiin ja niiden perusteluista?

Esitykseen sisältyvää valtiokonttorin määräyksenantovaltuutta hankintamenettelystä ilmoitettaviin tietoihin tulee tarkentaa ja rajata lainsäädännöstä välittömästi johtuviin ja teknisluoteisiin muutoksiin, koska määrittelemätön määräysvalta ei ole välttämätöntä tavoitteisiin nähden ja lisää riskiä hallinnollisen työn lisääntymiseen edelleen hankintayksiköissä. Yksityiskohtaiset määritykset raportoitavasta sisällöstä ja toimitustavoista tulisi säätää asetuksella.

5. Muut mahdolliset huomionne hallituksen esitysluonnoksesta?

Lausunto kokonaisuudessaan kohdassa 1

Silvennoinen Paula
Pohjois-Karjalan hyvinvointialue - Konsernipalvelut